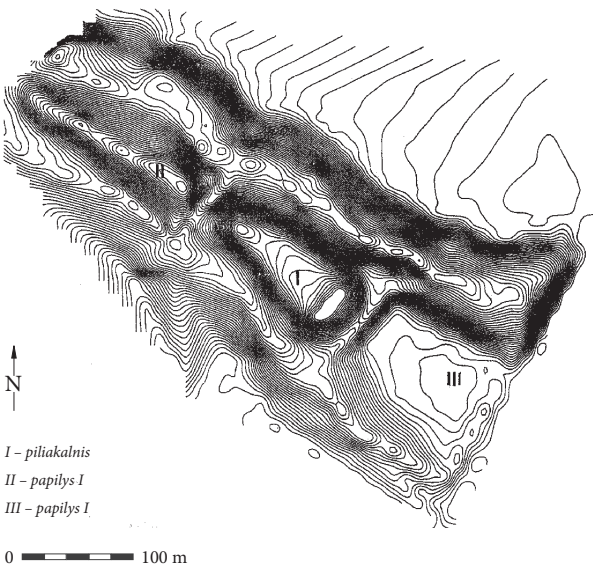
Gintautas Zabiela

Šeimyniškėlių piliakalnio papiliai

2007 m. buvo tęsiami Šeimyniškėlių piliakalnio (Anykščių r., Anykščių sen.) komplekso archeologiniai tyrinėjimai, pradėti dar 1990 m. Paties piliakalnio tyrinėjimai iš esmės buvo baigti 2006 m. Pagrindiniai tyrinėjimų rezultatai buvo trumpai apžvelgti spaudoje (žr. *ATL 1990 ir 1991 metais*, V., 1992, t. I, p. 57–60; *ATL 1992 ir 1993 metais*, V., 1994, p. 90–94; *ATL 1994 ir 1995 metais,* V., 1996, p. 73–76; *ATL 1996 ir 1997 metais,* V., 1998, p. 115–119; *ATL 1998 ir 1999 metais,* V., 2000, p. 141–143; *ATL 2000 metais,* V., 2002, p. 47–49; *ATL 2001 metais,* V., 2002, p. 70–73; *ATL 2002 metais,* V., 2005, p. 49–52; *ATL 2003 metais,* V., 2005, p. 69–72; *ATL 2004 metais*, V., 2006, p. 62–63; *ATL 2005 metais,* V., 2006, p. 54–57, 259; *ATL 2006 metais,* V., 2007, p. 100–101). 2007 m. archeologiniai tyrinėjimai persikėlė į jo artimiausią aplinką – papilius.

Šeimyniškėlių piliakalnis turi du papilius, kurie įrengti toje pačioje kalvoje kaip ir piliakalnis ir numeruoti jų identifikavimo seka (1 pav.). Pirmasis Šeimyniškėlių piliakalnio papilys yra į ŠV nuo piliakalnio, už jo ŠV gynybinio griovio. Jis buvo surastas dar prieš pradedant piliakalnio tyrinėjimus, 1988 m. (žr. *ATL 1988 ir 1989 metais,* V., 1990, p. 205). Nuo to laiko iki 2007 m. pirmajame papilyje ištirtas bendras 80 m^2 plotas (3 atskiri plotai): 1993 m. ŠV kampe ištirtas P1 (52 m^2), 2002 m. P pakraštyje ištirtas P2 (21 m^2), PR papėdės griovyje – P3 (7 m^2) (žr. *ATL 1992 ir 1993 metais,* V., 1994, p. 91–92; *ATL 2002 metais,* V., 2005, p. 51) (2 pav.). Šio papilio tyrinėjimus anksčiau sunkino tai, kad jis buvo apaugęs tankiu lapuočių mišku. 2007 m. žiemą nukirtus medžius atsirado galimybė ne tik jame atlikti platesnius archeologinius tyrinėjimus, bet tiksliau išmatuoti patį papilį. Papilio aikštelė netaisyklingai trapecinė, 87 m ilgio PR–ŠV kryptimi, 20 m pločio PR dalyje, 13 m pločio ŠV dalyje. Ją sudaro tarsi dvi dalys: PR ir ŠV. Jo R šlaitas dėl ankstesnės Varelio upelio sukeltos šlaito erozijos (dabar ši vieta užaugusi žole) nuplautas per 2 m ir čia susiformavęs 1942 m. P. Tarasenkos pastebėtas užtvankos pylimas (P. Tarasenka, Vorutos pilis, *Ateitis,* 1942 01 23, p. 3). Aikštelės PR dalis keturkampė, 43 m ilgio, 20 m pločio, ŠV dalis trapecinė, 44 m ilgio, 20 m pločio PR dalyje ir 13 m pločio ŠV dalyje. Aikštelės kraštai dėl ankstesnių arimų (jų pėdsakai matyti iki šiol) žemėja per

1 pav. Šeimyniškėlių piliakalnio papilių išsidėstymas.

Fig. 1. Layout of the fortified settlements at the Šeimyniškėliai hill fort site.

2 pav. Tyrinėtos vietos pirmajame Šeimyniškėlių piliakalnio papilyje.

Fig. 2. Excavated sites at the first fortified settlement at the Šeimyniškėliai hill fort site.

1–1,5 m. Jos ŠV krašte iškastas 2,2 m gylio, 22 m pločio viršuje ir 4 m pločio dugne griovys, už kurio supiltas (ar iš kalvos smaigalio iškasus griovį suformuotas) 0,7 m aukščio, 6 m pločio viršuje bei 27 m pločio ties pagrindu pylimas plokščiu nuartu viršumi ŠV pusėje, beveik be žymesnės ribos toliau pereinantis į nuolaidesnį papilio kalvos šlaitą (dabar tai privati nuosavybė, tad šis šlaitas liko nenukirstas). Pylimo ŠV papėdėje yra 3 m pločio kiek plokštesnė tarsi terasėlė, esanti 2 m žemiau pylimo viršaus (3 pav.).

2007 m. pirmajame papilyje ištirtas bendras 70 m^2 plotas (4 plotai), padarytas papilio aikštelės ŠV dalies ir ŠR šlaito viršutinės dalies pjūvis (bendras jo ilgis 35 m). Tyrimai patvirtino ankstesnę išvadą, kad ištisinio kultūrinio sluoksnio čia nėra (jis sunaikintas XX a. pirmos pusės arimų metu). Sluoksnio likučiai išlikę tik į įžemį įgilintose struktūrose. Tokia yra dalinai atkasta (jos vietoje stovi riboženklis) duobė plotų 4 ir 5 sandūroje. Ji ovali, 90x70 cm dydžio, 82 cm gylio nuo dabartinio žemės paviršiaus, užpildyta pilka žeme (4 pav.). Joje buvo paskirų iki 15 cm skersmens akmenų, dugne aptikta degėsių, pilko molio tinko trupinių. Duobė interpretuojama kaip krosnies vieta (pati viršuje buvusi krosnis sunaikinta arimų metu). Ji turėtų būti iš XIV a. pabaigos. Kitos tyrinėtuose plotuose įžemyje aptiktos duobės (iš viso fiksuotos 4) buvo be radinių (jose buvo tik akmenų), neaiškios chronologijos. Dauguma jų, matyt, yra XX a. dariniai, atsiradę įsisavinant papilio teritoriją kaip žemdirbystės vietą. Papilio paviršių žvalgant metalo detektoriumi rasta rečiau pasitaikanti moneta – 1932 m. SSRS 20 kapeikų, čia galėjusi patekti ne anksčiau kaip 1940 m.

Antrasis Šeimyniškėlių piliakalnio papilys yra į PR nuo piliakalnio, už jo PR gynybinio griovio. Iš visų komplekso elementų jis buvo surastas vėliausiai, 1991 m. Nuo to laiko iki 2007 m. antrajame papilyje ištirtas bendras 183 m^2 plotas (7 atskiri plotai 5 vietose (5 pav.)): 1993 m. Š kampe – P1 (7,5 m^2), PV krašte – P2 (10 m^2), 1995 m. – P3 (10 m^2), 2001 m. Š kampe – P4 (40,5 m^2), 2003 m. ŠV šlaite – P5 (30 m^2), ŠR šlaite – P6 (60 m^2), R kampe – P7 (25 m^2) (*ATL 1992 ir 1993 metais,* V., 1994, p. 92–94; *ATL 1994 ir 1995 metais,* V., 1996, p. 76; *ATL 2001 metais,* V., 2002, p. 72–73; *ATL 2003 metais*, V., 2005, p. 71–72). Be to, įvairiose papilio vietose (daugiasia jo Š–R šone) 1990,

3 pav. Šeimyniškėlių piliakalnio pirmasis papilys iš ŠR pusės. G. Zabielos nuotr.

Fig. 3. The first fortified settlement at the Šeimyniškėliai hill fort site as viewed from the E.

1991, 2001 ir 2002 m. iškasti 34 šurfai: 1990 m. – 3 šurfai (Š1–3), 1991 m. – 10 (Š12–21), 2001 m. – 12, 2002 m. – 9 (Š19–27). Ankstesni tyrimai vienareikšmiškai rodė, kad ir šiame papilyje kultūrinis sluoksnis išlikęs tik fragmentiškai, matyt, tik buvusių statinių vietose. Papilio tyrimus sunkina tai, kad jame įsikūrę Anykščių miesto kolektyviniai sodai „Voruta“ (jų dalis). Vieną šių sodų, esantį šalia 2004 m. pastatyto bokšto, Anykščių savivaldybė įsigijo turizmui plėsti. Prieš pradedant jį tvarkyti ir aptveriant, šiame sklype ištirta 10 šurfų (bendras 11,34 m^2 dydžio plotas), kultūrinio sluoksnio nerasta.

4 pav. Išsemta krosnies vieta Šeimyniškėlių piliakalnio pirmajame papilyje plotuose 4 ir 5 iš PR pusės. G. Zabielos nuotr.

Fig. 4. The scooped out furnace site in areas 4 and 5 as viewed from the SE at the first fortified settlement at the Šeimyniškėliai hill fort site.

5 pav. Tyrinėti plotai antrajame Šeimyniškėlių piliakalnio papilyje.

Fig. 5. The excavated areas at the second fortified settlement at the Šeimyniškėliai hill fort site.

The fortified settlements at the Šeimyniškėliai hill fort site

In 2007 both fortified settlements at the Šeimyniškėliai hill fort site (East Lithuania, Anykščiai district) were investigated (Fig. 1). A total area of 70 m^2 was excavated at the first fortified settlement (Figs. 2, 3) and a pit from the time of the hill fort (probably the late 14th century) was discovered at the sterile soil level and interpreted as a furnace site (Fig. 4). No cultural layer was discovered in the test pits (a total area of 11.34 m^2) excavated at the second fortified settlement (Fig. 5).

Gintautas Zabiela

Vedrių piliakalnis ir papėdės gyvenvietė

2007 m. pratęsti 2006 m. pradėti Vedrių piliakalnio liekanų (Šilalės r., Upynos sen.) archeologiniai tyrinėjimai (žr. *ATL 2006 metais,* V., 2007, p. 101–105) bei 2005 m. pradėti šio piliakalnio papėdės gyvenvietės tyrinėjimai (žr. *ATL 2005 metais,* V., 2006, p. 57–59, 259–260), vykdyti pagal KPD finansuojamą ardomų archeologijos vertybių tyrimų programą (1 pav.).

Piliakalnio istorijai daugiausia duomenų suteikė piliakalnio liekanų vidurinėje dalyje, P šlaite esančioje nežymioje terasoje tyrinėtas plotas 10 (30 m^2 dydžio). Šioje vietoje 2006 m. buvo rasta II tūkst. pradžios radinių. Plotas buvo šios terasos pjūvis. Jis parodė čia anksty-vuoju piliakalnio naudojimo etapu buvus iškastą 4 m pločio, maždaug 0,5 m gylio griovį (2 pav.), kuriame susikaupė iki 45 cm storio pilko–tamsiai pilko dirvožemio sluoksnis su paskiromis gelsvo priesmėlio ir rudo–gelsvo molio juostelėmis – piliakalnio šlaito plovimo padarinys. Griovio išorinėje pusėje, ant stataus šlaito krašto buvo pylimėlis, suformuotas čia iš įžemio (molio), jo tiesiog nenukasant. Čia rasta pora iki 20 cm skersmens akmenų, kurie greičiausiai rėmė čia buvusį medinės gynybinės užtvaros stulpą. Griovys užlygintas 40–50 cm storio rusvo molio sluoksniu vėlesnės jo rekonstrukcijos metu. Tyrinėtoje vietoje gynybiniai pilies elementai tuo metu buvo palyginti status šlaitas bei kažkokios medinės užtvaros stulpinės konstrukcijos. Kad jos buvo, liudija ištirtos 2 akmenimis apkrautos 25 ir 40 cm skersmens plokščiadugnės stulpa-